الأحقاف سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سُورة الأحقاف — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٣٥)

حمٓ ﴿١﴾ تَنزِيلُ ٱلۡكِتَٰبِ مِنَ ٱللَّهِ ٱلۡعَزِيزِ ٱلۡحَكِيمِ ﴿٢﴾ مَا خَلَقۡنَا ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ وَمَا بَيۡنَهُمَآ إِلَّا بِٱلۡحَقِّ وَأَجَلٖ مُّسَمّٗىۚ وَٱلَّذِينَ
كَفَرُواْ عَمَّآ أُنذِرُواْ مُعۡرِضُونَ ﴿٣﴾ قُلۡ أَرَءَيۡتُم مَّا تَدۡعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ أَرُونِي مَاذَا خَلَقُواْ مِنَ ٱلۡأَرۡضِ أَمۡ لَهُمۡ شِرۡكٞ فِي
ٱلسَّمَٰوَٰتِۖ ٱئۡتُونِي بِكِتَٰبٖ مِّن قَبۡلِ هَٰذَآ أَوۡ أَثَٰرَةٖ مِّنۡ عِلۡمٍ إِن كُنتُمۡ صَٰدِقِينَ ﴿٤﴾

ތަރުޖަމާ

حم ① = މިއަކުރުތަކުގެ މުރާދު ތެދަށް ދެނެވޮޑިގެންވަނީ ހަމަ ﷲ އެވެ.❁ تنزيل الكتاب =
މިފޮތްބާވައިލެއްވުންވަނީ (قرآن ބާވައިލެއްވުންވަނީ)❁ من الله = الله ގެ حضرة ންނެވެ.❁ العزيز الحكيم
② = عِزّة ވަންތަ حِكْمة ވަންތަ ❁ ما خلقنا = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ނުހައްދަވަމުއެވެ.❁ السموات
والأرض = އުޑުތަކާއި ބިމާ❁ وما بينهما = އަދި އެދޭތެރޭގައި ވާހާމެއެއްޗެއި❁ إلّا بالحق = ހަމަ
ޙައްޤު ގޮތުގައި ވަގުތަކު❁ وأجل مسمّى = އަދި ކަނޑައެޅިގެންވާ މުއްދަތަކަށް (ވަގުތަކު)❁ والذين كفروا
= އަދި ކާފަރުވި މީސްތަކުންނަކީ❁ عمّا أنذروا = އެމީހުންނަށް ބިރުދައްކަވައިގެން ކަންތައްތަކުން❁ معرضون
= އެމީހުން ފުރަގަސްދޭ މީހުންނެވެ. ③ قل = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.❁ أرءيتم = ކަލޭމެން ނިކަން
ދެކިބަލާށެވެ. (ހަމަ ދެކިބަލާށެވެ.)❁ ما تدعون = ކަލޭމެން މިޔަ دُعاء ކުރާ ގޮތަކަށް އަޅުކަމާއިގެދުރު❁ من دون
الله = الله ފިޔަވައި❁ أروني = ކަލޭމެން ނިކަން އަހުރެންނަށް ދައްކައިބަލާށެވެ.❁ ماذا خلقوا = އެތަކެތި
ހެއްދީ އެއްޗެއް❁ من الأرض = ބިމުން❁ أم لهم شرك = ނުވަތަ އެތަކެތީގެ ބައިވެރިކަމެއްވަނީ
ހެއްދުމުގައި؟❁ في السموات = އުޑުތަކުގައި (އުޑުތައް ހެއްދެވުމުގައި)❁ ائتوني بكتاب = ކަލޭމެން
އަހުރެންނަށް ގެނެސްދީބަލާށެވެ.❁ من قبل هذا = މި قرآن ގެ ކުރީގެ❁ أو أثرة = ނުވަތަ އެއްވެސް
އަސަރެއް (ގެނެސްދީބަލާށެވެ.) ❁ من علم = عِلْم ގެތެރެއިން❁ إن كنتم صادقين
④ = ކަލޭމެންނަކީ ތެދުވެރިން ކަމުގައި ވަންޏާ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(١) حم މިއަކުރުތަކުގެ މުރާދު ދޮގަން ދެނެވޮޑިގެންވަނީ ހަމަ ٱللَّه އެވެ.

(٢) މިފޮތްބާވައިލެއްވުން ވަނީ އެބަހީ މި ކީރިތި قُرْآن ބާވައިލެއްވުނުވަނީ عِزَّة ވަންތަ حِكْمَة ވަންތަ الله ގެ حَضْرَة ންނެވެ.

އުޑުތަކާއި ބިމާއި އަދި އެދެތަކުގެދެމެދުގައި ވާހުރިހާއެއްޗެއް ހަމަ ޙައްޤު ގޮތުގައި ހެއްދެވީ އަދި ކަނޑައެޅިގެންވާ މުއްދަތަކަށް ދެމި ތިމަން ބަސްކަލާނގެ ނުހައްދަވަމެވެ. އަދި ކާފިރުން މިސްކަކުންވަނީ އެމީހުންނަށް ބިރުގެންނެވުނު ކަންތަކުން ފުރަގަސްދީގެންނެވެ. (އެމީހުންނަށް ބިރުގެންނެވުނު ކަންތަކަކީ އިލާން ނުވިނަމަ ބޮޑުވެގެންވާ ޢަޛާބާއި ހިސާބު ކަމުގެ ވާހަކައެވެ.)

(٣) (އޭرَسُولُ الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! ٱللَّه ފިޔަވައި ކަލޭމެން ތިޔަ دُعَاء ކޮށް ޢިބާދަތްކުރާއެއްޗިއްސާމެދު ކަލޭމެން ނިކަން ދެކިބަލާށެވެ. (ރަނގަޅަށްބަލާށެވެ!.)

(٤) (އޭ رَسُولُ الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! ٱللَّه ފިޔަވައި ކަލޭމެން ތިޔަ دُعَاء ކޮށް ޢިބާދަތްކުރާއެއްޗިއްސާމެދު (ބުދުތަކާއިމެދު) ކަލޭމެން ނިކަން ދެކިބަލާށެވެ. (ރަނގަޅަށްބަލާށެވެ!.) ބިމުން އެތަކެތި ހެއްދެވި އެއްޗެއް ކަލޭމެން ނިކަން ދައްކައިބަލާށެވެ. ނުވަތަ އުޑުތަކުގައި (އުޑުތައް ހެއްދެވުމުގައި) އެތަކެތީގެ ބައިވެރިކަމެއްވޭތޯ ހެއްޔެވެ؟ ކަލޭމެންނަކީ ތެދުވެރިން ކަމުގައި ވަންޏާ އެކަމުގެދަލީލު ދަލީލުކަމުގައި ފޮތްތައް (މި قُرْآن ގެ ކުރީގެ ފޮތްތަކުގެތެރެއިން ނަމަވެސް) ކަލޭމެން އަތުގައި ގެނެސްދީބަލާށެވެ. ނުވަތަ عِلْم ގެތެރެއިން އެއްވެސް އަސަރެއް (ހަބަރެއް) ގެނެސްދީބަލާށެވެ.! (މި قُرْآن ގައި އޮވަނީ އެކަލާނގެއަށް އެއްވެސް ޝަރީކަކު ބައިވެރިއަކު ނެތްކަމަށެވެ.)

وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّن يَدْعُوا۟ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَن لَّا يَسْتَجِيبُ لَهُۥٓ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَـٰمَةِ وَهُمْ عَن دُعَآئِهِمْ غَـٰفِلُونَ ۝٥ وَإِذَا حُشِرَ ٱلنَّاسُ
كَانُوا۟ لَهُمْ أَعْدَآءً وَكَانُوا۟ بِعِبَادَتِهِمْ كَـٰفِرِينَ ۝٦ وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ءَايَـٰتُنَا بَيِّنَـٰتٍ قَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لِلْحَقِّ لَمَّا جَآءَهُمْ هَـٰذَا سِحْرٌ
مُّبِينٌ ۝٧ أَمْ يَقُولُونَ ٱفْتَرَىٰهُ ۖ قُلْ إِنِ ٱفْتَرَيْتُهُۥ فَلَا تَمْلِكُونَ لِى مِنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔا ۖ هُوَ أَعْلَمُ بِمَا تُفِيضُونَ فِيهِ ۚ كَفَىٰ بِهِۦ شَهِيدًۢا بَيْنِى
وَبَيْنَكُمْ ۖ وَهُوَ ٱلْغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ۝٨

މުފުރަދާ

وَمَنْ أَضَلُّ = އަދި އަނިޔާވެރިކަން ބޮޑީ ހުރީ ކާކުހެއްޔެވެ؟۞ مِمَّنْ يَدْعُوا = ގޮވާ دُعَاء ކޮށް
ހާލުގައިވާމީހާއަށްވުރެ۞ مِنْ دُونِ اللَّهِ = الله ފިޔަވައި۞ مَنْ لَّا يَسْتَجِيبُ لَهُ = އާދޭހަށް (އާދޭސް
دُعَاء ކަން) އިޖާބަ ނުދެއްވާނެކަލާނގެ (އަޅުކަންކުރާ ބުދު)۞ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ = ޤިޔާމަތް ދުވަހާ ހަމައަށް۞
وَهُمْ = އަދި އެބަތަކެތި ހުރީ۞ عَنْ دُعَائِهِمْ = އެމީހުން އެގޮވާ ގޮވުމަށް (އާދޭސް دُعَاء ކަމަށް)۞
غَافِلُونَ ۝٥ = غَافِلُ ވެގެން۞ وَإِذَا حُشِرَ النَّاسُ = އަދި މީސްތަކުން مَحْشَرُ ކުރެވިއްޖެއްޔާ۞ كَانُوا
لَهُمْ أَعْدَاءً = އެބައިމީހުން (އެބުދުތައް) އެމީހުންގެ ދުޝްމަނުން ކަމުގައި ވާނެއެވެ.۞ وَكَانُوا بِعِبَادَتِهِمْ
= އަދި އެބައިމީހުން އެބައިމީހުންނަށް ކުރެވުނު އަޅުކަމާމެދު۞ كَافِرِينَ ۝٦ = ދެކޮޅުވެރިވާނެއެވެ. އިންކާރު
ކުރާނެއެވެ.۞ وَإِذَا تُتْلَى عَلَيْهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް ކިޔަވައިދެވިއްޖެއްޔާ۞ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ =
ބަޔާންވެގެންވާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް۞ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا = ކާފިރުވީމީހުން ބުނެއްޖެއެވެ.۞ لِلْحَقِّ =
حَقُّ އާއިމެދު (قُرْآن އާއިމެދު)۞ لَمَّا جَاءَهُمْ = އެ حَقُّ އެމީހުންގެ ގާތަށް އައިހިނދުން۞ هَذَا سِحْرٌ مُبِينٌ
۝٧ = މިއީ ބަޔާންވެގެންވާ سِحْر އެކެވެ.۞ أَمْ يَقُولُونَ = އަދި ނުވަތަ އެމީހުން ބުނަނީހެއްޔެވެ.۞ افْتَرَاهُ
= އެކަލޭގެފާނު އެކަލާނގެއަށް (الله އަށް) ދޮގުހެދީއެވެ.۞ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.۞ إِنِ افْتَرَيْتُهُ
= އަހުރެން އެކަލާނގެއަށް ދޮގުހަދައިފިއްޔާ (މިސާލަކަށް)۞ فَلَا تَمْلِكُونَ لِي = އަހުރެންނަށްޓަކައި
ކަލޭމެންނަށް މިލްކުވެގެން ނުވެވޭނެއެވެ.۞ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا = الله ގެ حَضْرَة ން އެއްވެސް އެއްޗަކާ / އެއްވެސް
ކަމެއް۞ هُوَ أَعْلَمُ = އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވުން ބޮޑުވެއެވެ.۞ بِمَا تُفِيضُونَ فِيهِ = އެ (قُرْآن އާއިމެދު)
ކަލޭމެން ދޮގުހެދުމަށް ވަދެގަންނަ މިންވަރު۞ كَفَى بِهِ شَهِيدًا = އެކަލާނގެ ފުދު ހެކިވެރިއަކަށް އެކަލާނގެ

ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ ﷺ = އަހުރެންނާއި ކަލޭމެންނާއި ދެމެދު۞ وَهُوَ = އަދި އެކަލާނގެއީ۞

ٱلْغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٨﴾ = ގިނަގިނައިން ފާފަ ފުއްސަވާ رَحْمَة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٥) ޤިޔާމަތް ދުވަހަށް ދާދެން ވެސް ޖަވާބު (ޖަވާބު دُعَاء ދެން) އިޖާބަ ނުދެއްވިފަރާތަކަށް ނުވަތަ އެއްޗަކަށް ٱللَّه ފިޔަވައި ގޮވާ دُعَاء ކުރާ ފަރާތަކަށްވުރެ އަނިޔާވެރިން ބޮޑު ކާކު ހުރެއްޖެއެވެ؟ (އެއަށްވުރެބޮޑު އަނިޔާވެރިއަކު ނުވެއެވެ.) އަދި އެތަކެތި ވަނީ އެމީހުން އެގޮވާ ގޮވުމަކުން (ޖަވާބު دُعَاء ދެން) غَافِلُ ވެގެން ނުވެ.

(٦) އަދި މީސްތަކުން مَحْشَرُ ކުރެވޭދުވަހު އެތަކެތި (އެބުދުތަކެއް) އެމީހުންގެ އެބަޔި (ބުދަން އަޅުކަން ކުރިމީހުންގެ) ޢަދާވާތްތެރިން ކަމުގައި ވާނެއެވެ. އަދި އެތަކެތި އެތަކެއްޗަކަށް ކުރުމުން އަޅުކަމާއިމެދު ދެކޮޅުހަދާނެއެވެ. އިންކާރު ކުރާނެއެވެ.

(٧) އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް ބަޔާންވެގެންވާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ކިޔަވައިދެއްވާ حَقُّ އާއިމެދު (قُرْآن އާއިމެދު) ކާފަރުވީމީހުން ބުނާނެއެވެ. މިއީ ބަޔާންވެގެންވާ سِحْر އެކެވެ.

(٨) އަދި ނުވަތަ އެމީހުން ބުނަނީއެވެ. އެކަލޭގެފާނު އެކަލާނގެއަށް އެބަހި (ٱللَّه ދެން) ދޮގުހެދީ ދޯ.

ހަދައިގެންފިކަމަށް ٱللَّه އެއަށްގަސަމި (އޭ رَسُولُ ٱللَّه އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. އަހުރެން އެކަލާނގެއަށް ދޮގުހެދި ކަމުގައި ވިޔަސް އެކަލާނގެ އަހުރެންނަށް ދެއްވާ ޢަޛާބެއް ދުރުކޮށް ދިނުމަށް އެއްވެސް ކަމެއް ކުރުމަށް ކަލޭމެންނަށް ކުޅަދާނަވެގެން ނުވެއެވެ. އަދި އެ (قُرْآن އާއިމެދު) ކަލޭމެން ދޮގުހަދަމުން ވަދެގަންނަ މިންވަރު އެކަލާނގެ ރަނގަޅަށް ދަންނަވާ ބާކަމެވެ. އަހުރެންނާއި ކަލޭމެންނާއި ދެމެދު ހެކިވެރިއަކަށް އެކަލާނގެ ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ ގިނަގިނައިން ފާފަ ފުއްސަވާ رَحْمَة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

قُلْ مَا كُنتُ بِدْعًا مِّنَ ٱلرُّسُلِ وَمَآ أَدْرِى مَا يُفْعَلُ بِى وَلَا بِكُمْ ۖ إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَىٰٓ إِلَىَّ وَمَآ أَنَا۠ إِلَّا نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٩﴾ قُلْ أَرَءَيْتُمْ إِن
كَانَ مِنْ عِندِ ٱللَّهِ وَكَفَرْتُم بِهِۦ وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِّنۢ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ عَلَىٰ مِثْلِهِۦ فَـَٔامَنَ وَٱسْتَكْبَرْتُمْ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ
﴿١٠﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَوْ كَانَ خَيْرًا مَّا سَبَقُونَآ إِلَيْهِ ۚ وَإِذْ لَمْ يَهْتَدُوا۟ بِهِۦ فَسَيَقُولُونَ هَٰذَآ إِفْكٌ قَدِيمٌ ﴿١١﴾

ލަފްޒީމާނަ

قُلْ = (އޭ رَسُولُ الله އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!.۞ مَا كُنتُ بِدْعًا = އަހުރެން ފުރަތަމަ
ރަސޫލުބޭކަލަކީ އަހުރެން ނޫނެވެ.۞ مِّنَ ٱلرُّسُلِ = ރަސޫލުބޭކަލުންގެ ތެރެއިން۞ وَمَآ أَدْرِى = އަދި އަހުރެންނަކަށް
ނޭގެއެވެ.۞ مَا يُفْعَلُ بِى = އަހުރެންނާއިމެދު ކަންތައްވާނީ ކިހިނެއްކަމެއް۞ وَلَا بِكُمْ = އަދި
ކަލޭމެންނާއިމެދުވެސް (ކަންތައްވާނީ ކިހިނެއްކަމެއް)۞ إِنْ أَتَّبِعُ = އަހުރެން تَبَعِ ވާކަށް ނުވެއެވެ.۞
إِلَّا مَا يُوحَىٰٓ إِلَىَّ = އަހުރެންނަށް ބާވައިލެއްވޭ وَحِى އަށް ފިޔަވައި۞ وَمَآ أَنَا۠ = އަދި އަހުރެން ނުވެއެވެ.۞
إِلَّا نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٩﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ نَذِيرُ އަކު ކަމުގައި ފިޔަވައި (ބިރުދައްކައިދޭ ބޭކަލަކު ކަމުގައި ފިޔަވައި)۞
قُلْ = (އޭ رَسُولُ الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. أَرَءَيْتُم = ކަލޭމެން ނިކަން އަހުރެންނަށް
ބުނެދީބަލާށެވެ.۞ إِن كَانَ مِنْ عِندِ ٱللَّهِ = އެ قُرْآن އައީ الله ގެ حَضْرَة ން ނަމަ އެބުނާގޮތުގައި ވާނަމަ۞
وَكَفَرْتُم بِهِۦ = އަދި ކަލޭމެން އެއަށް ކާފަރުވީ ވެސްމެއް۞ وَشَهِدَ شَاهِدٌ = އަދި ހެކިވެރިއަކު ހެކިވިއިރު۞ مِّنْ
بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ = ބަނީ އިސްރާއީލުންގެ ތެރެއިން މީހަކު۞ عَلَىٰ مِثْلِهِۦ = އޭގެ އެއްފަދަ އެފަދަ قُرْآن
ގެނައުމަކަށް۞ فَـَٔامَنَ = ދެންއެކަލޭ އީމާންވެ۞ وَٱسْتَكْبَرْتُمْ = އަދި ކަލޭމެން ބޮޑާވެ كِبْرُ ވެރިވެ۞
إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى۞ لَا يَهْدِى = ތެދުމަގު ނުދައްކަވާނެއެވެ.۞ ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٠﴾ =
އަނިޔާވެރިންނަށް۞ وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އަދި ކާފަރުވީމީހުން ބުނެއެވެ.۞ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ =
އީމާންވީމީހުންނަށް۞ لَوْ كَانَ خَيْرًا = އެކަން އެއީ (އެބަހީ محمد ގެފާނު ގެނައި ދީނާއި ނަބީކަމާއި އަދި قُرْآن
އެއީ) ހެޔޮކަމެއް ނަމަ۞ مَّا سَبَقُونَآ إِلَيْهِ = އެމީހުން (އެމުއުމިނުން) އެކަމަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށްވުރެ ކުރި

އިސްނުވީހެވެ.۞ وَإِذْ لَمْ يَهْتَدُوا۟ بِهِۦ = އަދި އެމީހުންނަށް އެކަލާމުން ހިދާޔަތް ނުލިބުނުހިނދުން ۞ فَسَيَقُولُونَ = ވަރަ ނިކަމެތިކޮށް އެމީހުން ބުނާނެއެވެ.۞ هَـٰذَآ = މިއީ قُرْآن މިއީ ۞ إِفْكٌ قَدِيمٌ ⑪ = އިހުގެ މުސްކުޅި ދޮގުވާހަކައެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٩) (އޭ رَسُولُ الله އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ރަސޫލުބޭކަލުންކުރިން އެންމެ ފުރަތަމަ ރަސޫލާކަމުގައި އަހުރެން ނުވަމެވެ. އަދި އަހުރެންނާއިމެދު ކަންތައްވާނެގޮތެއް ނުވަތަ ކަލޭމެންނާއިމެދުވެސް (ކަންތައްވާނެ ހިނގާނެކަމެއް) އަހުރެންނަކަށް ނޭނގެއެވެ. އަހުރެންނަށް ބާވައިލެއްވޭ وَحِي އަށް މެނުވީ އަހުރެން تَبَع ވާކަށް ނުވަމެވެ. އަދި އަހުރެން ބަޔާންވެގެންވާ نَذِيرُ އަކު ކަމުގައި މެނުވީ (ބިރުވެރިކަން ގެނެސްދެއްވާ ބޭކަލަކު ކަމުގައި މެނުވީ) އަހުރެން ނުވަމެވެ.

(١٠) (އޭ رَسُولُ الله އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. އެ قُرْآن އަކީ الله ގެ حَضْرَة ން ވާ އެއްޗެއްކަމުގައި ވެފައި އަދި ކަލޭމެން އެއަށް ކާފަރުވެއްޖެއްޔާ އަދި ބަނީ އިސްރާއީލުންގެ މީހަކު ހަމަ އެއާއެއްގޮތަށްވާ އެއްޗަކަށް قُرْآن އާއި ބަހެއް ޝަހާދަތްދީފައި އީމާންވެއްޖެއްޔާ قُرْآن އަށް އީމާންވާން އަދި ކަލޭމެން އެއަށް ބޮޑާވެ كِبْرُ ވެރިވެ އީމާން ނުވެކަމުގައި ވާނަމަ ދެންވާނީ ކޮންކަމެއް ހެއްޔެވެ؟ (ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް حُجَّة قَائِمُ ވާނެއެވެ.) ޒާލިމުވެރިން އަނިޔާވެރިންނަށް الله تعالَى ތެދުމަގު ނުދައްކަވައެވެ.

(١١) އަދި ކާފިރުވީމީހުން އީމާންވީމީހުންނަށް ބުނެއެވެ. އެކަން އެއީ (އެބަހީ محمد ގެފާނު ގެނައުމު ދީނަކީ އަދި قُرْآن އެއީ) ހެޔޮކަމެއްނަމަ އީމާންވީމީހުން އެކަމަށް ހަމަނުޖެހޭ އަހުރެމެންނަށް އިސްނުވީހެވެ. (އެކަމަށް އިސްވީ ކުރިއަށްދިޔަ އަހުރެމެންނެވެ.) އަދި އެމީހުންނަށް އެކަމުން ތެދުމަގު ނުލިބުނުހިނދުން ވަރަ ނިކަމެތިކޮށް އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. މިއީ އެބަހީ قُرْآن މިއީ އިހުގެ މުސްކުޅި ދޮގުވާހަކައެވެ.

وَمِن قَبْلِهِۦ كِتَـٰبُ مُوسَىٰٓ إِمَامًا وَرَحْمَةً ۚ وَهَـٰذَا كِتَـٰبٌ مُّصَدِّقٌ لِّسَانًا عَرَبِيًّا لِّيُنذِرَ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ وَبُشْرَىٰ لِلْمُحْسِنِينَ ﴿١٢﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ
قَالُوا۟ رَبُّنَا ٱللَّهُ ثُمَّ ٱسْتَقَـٰمُوا۟ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿١٣﴾ أُو۟لَـٰٓئِكَ أَصْحَـٰبُ ٱلْجَنَّةِ خَـٰلِدِينَ فِيهَا جَزَآءًۢ بِمَا كَانُوا۟
يَعْمَلُونَ ﴿١٤﴾

މުފްރަދާތު

وَمِن قَبْلِهِۦ = އަދި އޭގެކުރީގައި ވެއެވެ. (އެބަހީ قرآن ގެކުރީގައި ވެއެވެ)۞ كِتَـٰبُ مُوسَىٰ =
مُوسَى عَلَيْهِ السلام ގެ ފޮތް (އެކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވި توراة)۞ إِمَامًا وَرَحْمَةً = ތަބާވާ އިމާމެއް ކަމުގައްޔާއި
އަދި رَحْمَة އެއްކަމުގައި۞ وَهَـٰذَا كِتَـٰبٌ = އަދި މިއީ (މިقرآن މިއީ)۞ مُّصَدِّقٌ = (مُوسَى عَلَيْهِ السلام ގެ
توراة) ތެދުކުރައްވާފައިވާ އަރަބިބަހުގެ ފޮތެކެވެ.۞ لِّسَانًا عَرَبِيًّا = ސިފަ عرب ބަހުން۞ لِّيُنذِرَ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ =
އަނިޔާވެރިވި މީހުންނަށް (ޝިރުކުކުރި މީހުންނަށް) ބިރުދެއްކެވުމަށް ޓަކައި ދެއްވާފައިވެއެވެ.۞ وَبُشْرَىٰ لِلْمُحْسِنِينَ
﴿١٢﴾ = އަދި إحسان ތެރިންނަށް އުފާވެރިކަމުގެ ޚަބަރުދިނުމަށެވެ.۞ إِنَّ ٱلَّذِينَ قَالُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން ބުނި
މީހުން۞ رَبُّنَا ٱللَّهُ = އަހުރެމެންގެ رَبُّ އަކީ الله އެވެ.۞ ثُمَّ ٱسْتَقَـٰمُوا۟ = ދެން އެމީހުން އެބަސްފުޅުގައި
قائم ވެހުރިއެވެ۞ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ = ފަހެ އެމީހުންގެ މައްޗަކަށް އެއްވެސް ބިރުވެރިކަމެއް ނުވެއެވެ.۞ وَلَا هُمْ
يَحْزَنُونَ ﴿١٣﴾ = އަދި ހިތާމަކުރާނޭ ބަޔަކު ކަމުގައި އެމީހުން ނުވެއެވެ.۞ أُو۟لَـٰٓئِكَ = އެމީހުން އެއީ۞
أَصْحَـٰبُ ٱلْجَنَّةِ = ސުވަރުގޭގެ އަހުލުވެރިންނެވެ.۞ خَـٰلِدِينَ فِيهَا = އެމީހުން އެތާ ދެމިތިބޭހުންނެވެ.۞ جَزَآءً
= ދަރުމަފުޅެއްގެ ގޮތުން۞ بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٤﴾ = އެމީހުން ކުރަމުންދިޔަ ކަންތައްތަކުގެ۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٢) އަދި އެފޮތުގެ ކުރީގައި. (އެބަހީ قُرْآن ގެކުރީގައި) مُوسَى عَلَيْهِ السلاّم ގެ ފޮތް (އެކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވި تَورَاة) ވެއެވެ. އެއީ ތަބާވާ އިމާމެއް ކަމުގައްޔާއި އަދި رَحْمَة އެއްކަމުގައެވެ. އަދިމިއީ (މިقُرْآن މިއީ) (مُوسَى عَلَيْهِ السلاّم ގެ ފޮތް تَورَاة) ތެދުކުރައްވާ ސީދާ عِرب ބަހުން އައިސްފައިވާ ފޮތެކެވެ. އެއީ އަނިޔާވެރިވި މީސްތަކުންނަށް (މުޝްރިކުންނަށް) ބިރުވެރިކަމުގެ ޚަބަރު ދެއްވުމަށާއި އަދި إحْسَان ތެރިންނަށް އުފާވެރިކަމުގެ ޚަބަރުދިނުމަށެވެ.

(١٣) ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންގެ رَبُّ އަކީ الله އޭ ބުނެ ދެން އެބަސްމަތީ قَائِم ވެތިބި މީހުން ދަންނައެވެ. ޤިޔާމަތު ދުވަހުން އެމީހުންނަކަށް އެއްވެސް ބިރުވެރިކަމެއް ނުވާނެއެވެ. އަދި ހިތާމަކުރާނޭ ބަޔަކުކަމުގައި އެމީހުން ނުވާނެއެވެ.

(١٤) އެމީހުންނަކީ ސުވަރުގޭގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. އެމީހުން އެތާ ދާއިމީބާކީވާނެއެވެ. އެއީ އެމީހުން (ދުނިޔޭގައި ތިބިއިރު) ކުރަމުންގެންދިޔަ ރަގަޅު ޢަމަލުތަކުގެ ދަރުމައެއްގެ ގޮތުން އެމީހުންނަށް ކަނޑައެޅިގެންވާ نِعْمَة އެވެ.

وَوَصَّيْنَا ٱلْإِنسَـٰنَ بِوَٰلِدَيْهِ إِحْسَـٰنًا ۖ حَمَلَتْهُ أُمُّهُۥ كُرْهًا وَوَضَعَتْهُ كُرْهًا ۖ وَحَمْلُهُۥ وَفِصَـٰلُهُۥ ثَلَـٰثُونَ شَهْرًا ۚ حَتَّىٰٓ إِذَا بَلَغَ أَشُدَّهُۥ وَبَلَغَ
أَرْبَعِينَ سَنَةً قَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِىٓ أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ ٱلَّتِىٓ أَنْعَمْتَ عَلَىَّ وَعَلَىٰ وَٰلِدَىَّ وَأَنْ أَعْمَلَ صَـٰلِحًا تَرْضَىٰهُ وَأَصْلِحْ لِى فِى ذُرِّيَّتِىٓ ۖ
إِنِّى تُبْتُ إِلَيْكَ وَإِنِّى مِنَ ٱلْمُسْلِمِينَ ﴿١٥﴾ أُو۟لَـٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ نَتَقَبَّلُ عَنْهُمْ أَحْسَنَ مَا عَمِلُوا۟ وَنَتَجَاوَزُ عَن سَيِّـَٔاتِهِمْ فِىٓ أَصْحَـٰبِ ٱلْجَنَّةِ ۖ وَعْدَ
ٱلصِّدْقِ ٱلَّذِى كَانُوا۟ يُوعَدُونَ ﴿١٦﴾

ތަރުޖަމާ

وَوَصَّيْنَا ٱلْإِنسَـٰنَ = އަދި އިންސާނާއަށް މިމަންރަސްކަލާނގެ އަމުރު ކުރެއްވީމެވެ.❁ بِوَٰلِدَيْهِ =
އޭނާގެ މައިން ބަފައިންނާއިމެދު❁ إِحْسَـٰنًا = އެމީހުންނަށް إحْسَان ތެރިވުމަށް / ހެޔޮކޮށް ހިތުމަށް❁
حَمَلَتْهُ أُمُّهُۥ = އޭނާގެމަންމަ އޭނާއާއިގެން ބަލިވެއިނދެވެ.❁ كُرْهًا = ބުރަކަމާއި އެކު / ނުރުހުމާ ބާރުގާ❁
وَوَضَعَتْهُ = އަދި އޭނާ އުދަނގޫކޮށް ވިހުއެވެ.❁ كُرْهًا = ބުރަކަމާއި އެކު / ނުރުހުމާ ބާރުގާ❁
وَحَمْلُهُۥ وَفِصَـٰلُهُۥ = އުފަންވުމާއިގެން އޭނާބަލިވެ އިންދާއި އަދި ކިރުދިނުން ނިންމުމާއި❁ ثَلَـٰثُونَ شَهْرًا =
އޮއީ ތިރީސް މަސްދުވަހެވެ.❁ حَتَّىٰٓ إِذَا بَلَغَ أَشُدَّهُۥ = އުމުރުގެ ބާރު ފުރިހަމަވުމާއި ހަމައަށް
ގަދަވެއްޖެހާދަކަށް ފަރުވާން (ބޮޑުވެއްޖެއެވެ.)❁ وَبَلَغَ أَرْبَعِينَ سَنَةً = އަދި ސާޅީސް އަހަރުވުމުން❁ قَالَ
= އިންސާނާ ބުނާނެއެވެ. رَبِّ = އޭ އަހުރެންގެ رَبُّ އެވެ.❁ أَوْزِعْنِىٓ = މިއަޅާއަށް އަނގަވައި
ދެއްވާށެވެ!❁ أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ = ތިކަލޭގެފާނުގެ نِعْمَة އަށް މިއަޅާ ޝުކުރު ކުރާނޭގޮތް❁ ٱلَّتِىٓ
أَنْعَمْتَ عَلَىَّ = އެ نِعْمَة = ތިކަލޭގެފާނު މިއަޅާގެ މައްޗަށް ދެއްވި❁ وَعَلَىٰ وَٰلِدَىَّ = އަދި މިއަޅާގެ
މައިން ބަފައިންގެ މައްޗަށް❁ وَأَنْ أَعْمَلَ صَـٰلِحًا = އަދި މިއަޅާ صَالِح عَمَلُ ކުރާނޭ ގޮތަށް❁
تَرْضَىٰهُ = އެ عَمَلُ އަކީ ތިކަލޭގެފާނު ރުހިވޮޑިގަންނަވާ❁ وَأَصْلِحْ لِى = އަދި މިއަޅާއަށް صُلْح ކޮށް
ދެއްވާށެވެ.❁ فِى ذُرِّيَّتِىٓ = މިއަޅާގެ ދަރިފަސްކޮޅު❁ إِنِّى تُبْتُ إِلَيْكَ = ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާ
ތިކަލޭގެފާނަށް ތައުބާވީމެވެ.❁ وَإِنِّى مِنَ ٱلْمُسْلِمِينَ ﴿١٥﴾ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާވަނީ
މުސްލިމުންގެ ތެރިންނެވެ. (ކިޔަމަންތެރިންގެ ތެރިންނެވެ.)❁ أُو۟لَـٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ = ކަނޑައެޅިގެން
އެމީހުން އެއީ❁ نَتَقَبَّلُ عَنْهُمْ = އެމީހުންގެ ކިބައިން މިމަންރަސްކަލާނގެ ޤަބޫލު ކުރައްވާނެ މީހުންނެވެ.❁

أَحْسَنَ مَا عَمِلُوا = އެމީހުންކުރި ރަގަޅު އަމަލު۞ وَنَتَجَاوَزُ عَن سَيِّئَاتِهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ

ނުބައިކަންތައްތައް ފުއްސަވައި عَفُوء ކުރައްވާ ހުރިލެވެ.۞ فِي أَصْحَابِ الْجَنَّةِ ۖ = ސުވަރުގެގެ އަހުލުވެރިންގެ

ތެރޭގައި۞ وَعْدَ الصِّدْقِ = އެއީ ތެދުވެރި وَعْدُ އެކެވެ.۞ الَّذِي كَانُوا يُوعَدُونَ ﴿١٦﴾ =

އެމީހުންނަށް وَعْدُ ކުރެވިގެންވާކަމުގައިވީ۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٥) އަދި އިންސާނާ އޭނާގެ ބަފައިންނާއިމެދު ހެޔޮގޮތުން إحْسَان ތެރިވުމަށް / ހެޔޮކަން ހިތުމަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާއަށް އަމުރު ކުރެއްވީމެވެ. މަންމަ އޭނާގެމަންމަ ބަލިވެއްސި ބުރަކަމާއި އެކު / ނުރުހުމާ ބާރުލައިގެން. އަދި އޭނާ އުފަންކުރީ ވިހެއީ ބުރަކަމާއި އެކު / ނުރުހުމާ ބާރުލައިގެން. އަދި އުފަންކުރުމާއިގެން އޭނާބަލާ ކިރުދޮވުމާއި އަދި ކިރުދޫކުރުން ނިންމުމާއި އެއީ ތިރީސް މަސްދުވަހެވެ. އަދި އުފަންކުރުގެ ބާރުދި ފުރިހަމަވެ ހަނިގަޔާ ގަދަވެ ބާރުގަދަވެގެން ގޮތްފުރި (ބަލިޣުވެއްޖެއެވެ.) އަދި ސާޅީސް އަހަރުވެގެން އެއިންސާނާ އޭނާގެ رَبُّ އަށް ދަންނަވައެވެ. އޭ އަޅުގެ رَبُّ އެވެ! ތިބާރަސްކަލާނގެ މިއަޅާގެ މައްޗަށާއި އަދި މިއަޅާގެ މައިން ބަފައިންގެ މައްޗަށް އެރުއްވި نِعْمَة އަށް މިއަޅާ ޝުކުރު ކުރެއްވުމަށާއި އަދި އެ عَمَلُ އަށް ތިބާރަސްކަލާނގެ ރުހިވޮޑިގެންވާ صَالِح عَمَلُ ކުރުމަށް ޒާތުގެ މިއަޅާއަށް އަންގަވައި ދެއްވާފާނދޭވެ. އަދި މިއަޅާގެ ދަރިކޮޅުގައްޔާއި މިއަޅާއަށް صُلْح ކަން ދެއްވާފާނދޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާ ތިބާރަސްކަލާނގެއަށް ތައުބާ ވެއްޖައީމެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާވަނީ މުސްލިމުންގެ ތެރެއިންނެވެ. (ކިޔަމަންތެރިންގެ ތެރެއިންނެވެ.)

(١٦) ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ އެމީހުންކުރި ރަގަޅު އަމަލު އެމީހުންގެ ކިބައިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޤަބޫލު ކުރައްވާނެ މީހުންނެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ނުބައިކަންތައްތައް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ފުއްސަވައި عَفُوء ކުރައްވާ ހުރި ލެވެ. އަދި އެމީހުން ވާނީ ސުވަރުގެގެ އަހުލުވެރިންގެ ތެރޭގައެވެ. އެމީހުންނަށް وَعْدُ ކުރެވިގެންވާކަމުގައިވީ وَعْدُ އެއީ ތެދުވެރި وَعْدُ އެކެވެ. (އެބައި ރަސޫލު ޞަޙާބީންގެ ދުލުގެމަތިން އެމީހުންނަށް الله ކުރައްވާފައިވާ وَعْدُ ދުވަ އެއީ ހަމަ ތެދުވެރި وَعْدُ ކުރެއްވެއެވެ.)

وَٱلَّذِى قَالَ لِوَٰلِدَيْهِ أُفٍّ لَّكُمَآ أَتَعِدَانِنِيٓ أَنْ أُخْرَجَ وَقَدْ خَلَتِ ٱلْقُرُونُ مِن قَبْلِى وَهُمَا يَسْتَغِيثَانِ ٱللَّهَ وَيْلَكَ ءَامِنْ إِنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ
فَيَقُولُ مَا هَٰذَآ إِلَّآ أَسَٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿١٧﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ حَقَّ عَلَيْهِمُ ٱلْقَوْلُ فِىٓ أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهِم مِّنَ ٱلْجِنِّ وَٱلْإِنسِ ۖ إِنَّهُمْ
كَانُوا۟ خَٰسِرِينَ ﴿١٨﴾ وَلِكُلٍّ دَرَجَٰتٌ مِّمَّا عَمِلُوا۟ ۖ وَلِيُوَفِّيَهُمْ أَعْمَٰلَهُمْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١٩﴾

މުފްރަދާތު

وَٱلَّذِى قَالَ = އަދި ބުނިމީހާ۞ لِوَٰلِدَيْهِ = އޭނާގެ މައިން ބަފައިންނަށް۞ أُفٍّ لَّكُمَآ = ދިހަ

ތިޔަބޭފުޅުންނާއި ހުރި އަޅުގަނޑުގެ ހިތް ދަތިވެއްޖެ.۞ أَتَعِدَانِنِيٓ = ދިހަ ތިޔަބޭފުޅުން އަޅުގަނޑަށް ބުނެދެނީ وَعْدُ

ކުރައްވަނީ ހެއްޔެވެ؟۞ أَنْ أُخْرَجَ = އަޅުގަނޑު ކަށްވަޅުން ނެރުއްވޭނެކަމަށް / مَحْشَرُ ގެ ބިމަށް ކަމަށް۞ وَقَدْ

خَلَتِ ٱلْقُرُونُ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން قَرْنُ ތަކެއް ފާއިތުވެއްޖެ ހިނގައްޖެއެވެ.۞ مِن قَبْلِى = އަޅުގަނޑުގެ ކުރީން

(ޤާނޫނުތަކުން ދުނިޔެއިން ނިމުނީއެވެ.)۞ وَهُمَا يَسْتَغِيثَانِ ٱللَّهَ = އަދި އެދެމީހުން (ބައްޕައާއި މަންމަ)

ދުއްޔާ ސަލާމަތްވުމަށް ٱللهُ އަށް ދަންނަވައި دُعَاء ކުރައްވަނީއެވެ. (އަދި އެދެމީހުން ދުއްޔާއަށް ބުނެއެވެ.)۞

وَيْلَكَ = ކަލޭގެ ހަލާކު ހުށްޓެވެ.۞ ءَامِنْ = ކަލޭ އީމާންވާށެވެ.۞ إِنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ =

ހަމަކަށަވަރުން ٱللهُ ގެ وَعْدُ ހުރީ ހައްގު ހަމަ حَقٌّ وَعْدُ ކުރެއްވެވީ. (މަރުވެފައިވާ މީހުން ދިރުއްވައި مَحْشَرُ ގެ ބިމަށް ގެނައުމުގެ وَعْدُ

ހުރީ ހައްގު ހަމަ حَقٌّ وَعْدُ ކުރެއްވެވީ.)۞ فَيَقُولُ = ފަހެ ދުއްޔާ ބުނެއެވެ. مَا هَٰذَآ =

މިއީ ކަމެއް ނޫނެވެ.۞ إِلَّآ أَسَٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿١٧﴾ = އިސްވެދިޔަ މީހުންގެ ދަސްކޮށްފައިވާ ވާހަކަތަކާއި ފުރާނަ

ދެއްވާ ކަމަށް ބުނާ މީހުން ހަމަ މީނާއެވެ۞ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ = އެއުރެން އެއުރެން މީހުންނެވެ۞ حَقَّ عَلَيْهِمُ

ٱلْقَوْلُ = އެމީހުންގެ މައްޗަށް ކަލާމް ބަސްފުޅު حَقٌّ ވެއްޖެ މީހުންނެވެ.۞ فِىٓ أُمَمٍ = (ގައުމު)

އުއްމަތްތަކެއްގެ ތެރެއިން ގެންދެވޭނެ.۞ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهِم = އެމީހުންގެ ކުރީގައި ބަސްފުޅު ގެންގުޅުއްވާ۞

مِّنَ ٱلْجِنِّ وَٱلْإِنسِ ۖ = ޖިންނިންނާއި އިންސާނުންގެ ތެރެއިން۞ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން

އެއުރެން ވިއެވެ.۞ خَٰسِرِينَ ﴿١٨﴾ = ގެއްލުން ލިބިގެންވާ މީހުންގެ ތެރެއިން۞ وَلِكُلٍّ دَرَجَٰتٌ =

އަދި ކޮންމެ ބައެއްގެ ދަރަޖަތަކެއް ވެއެވެ.۞ مِّمَّا عَمِلُوا۟ ۖ = އެމީހުން عَمَلُ ގެ۞ وَلِيُوَفِّيَهُمْ

= އަދި އެމީހުންނަށް ބަރާބަރަށް ދެއްވާހުށެވެ.۞ أَعْمَٰلَهُمْ = އެމީހުންގެ ޢަމަލުގެ ޖަޒާ۞ وَهُمْ لَا

يُظْلَمُونَ ۞ = އަދި އެމީހުންނަށް އަނިޔާ ނުވެވޭހުށެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١٧) (آخِرَة ދުވަހަށް އީމާންނުވާ އަދި މައިން ބަފައިންނަށް ކިޔަމަންތެރިނުވާމީހާ) އޭނާގެ މައިންބަފައިންނަށް ބުނެއެވެ. ތިޔަދެމީހުންނަށް ހުތުރުކަން ހުއްޓެވެ. ތިޔަދެމީހުންގެ ވާހަކައިން އަހުރެންގެ ހިތް ދަތިވެއެވެ. އަހުރެން ކަށްވަޅުން ނެރުއްވާނެކަމަށާއި مَحْشَرُ ކުރެވޭނެ ކަމަށް

ތިޔަ ދެމީހުން އަހުރެންނަށް ބިރުދައްކައި وَعْدُ ކުރަނީ ހެއްޔެވެ؟ އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެންގެކުރީން قَرْنُ ތަކެއް ފާއިތުވެގެން ހިނގައްޖެއެވެ.(އޭގެތެރެއިން އެކަކުވެސް ނާދެއެވެ. އެމީހުންގެ ކަންތައް އެނގިއްޖެއެވެ. އަހުރެންގެ ކަންތައްވެސްވާނީ ހަމައެހެންނެވެ.) އޭނާ އެހެންބުނުމަށްފަހު އޭނާގެ ބައްޕައާއި މަންމައާއިދެމީހުން އޭނާއާ ސަލާމަތްވުމަށް الله އަށްދަންނަވައި دُعَاء ކުރައްވަނީއެވެ. (އަދި އޭނާދެމީހުން އޭނާއަށް ބުނެއެވެ.) ކަލޭއަށް ހަލާކު

ހުއްޓެވެ. ކަލޭ އީމާންވާށެވެ!.(الله އަށާއި آخِرَة ދުވަހަށް އީމާންވާށެވެ!.) ހަމަކަށަވަރުންالله ގެ وَعْدُ ތެދު އެއީ ހަމަحَقُّ وَعْدُ ތެދެކެވެ. (މަރުވުމަށްފަހު ދިރުއްވައި مَحْشَرُ ކުރެއްވުމުގެ وَعْدُ ތެދު އެއީ ހަމަحَقُّ وَعْدُ ތެދެކެވެ.) ފަހެ އޭނާ ބުނެއެވެ. އިސްވެދިޔަމީހުންގެ ދައްކާފައިވާ ތާރީޚީ ނުބައި ޚުރާފާތްތަކެއްކަމުގައި މެނުވީ ތިޔަވާހަކަތައްނުވެއެވެ.

(١٨) އެފަދަ އެފަދަ މީހުންނަކީ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ޢަޛާބުގެ ބަސްފުޅު حَقُّ ވެއްޖެމީހުންނެވެ. އަދި އެމީހުންވަނީ ޖިންނީންނާއި އިންސާނުންގެތެރެއިން އިސްވެދިޔަ (ކާފަރު) އުއްމަތްތަކުގެތެރޭގައި އެމީހުންނާއިގުޅިފައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންވީ ގެއްލިހަލާކުވީމީހުންގެތެރެއިން ނެވެ.

(١٩) އަދި ކޮންމެބަޔަކަށްވެސް އެބަޔަކު ކުރި عَمَلُ ގެ ދަރަޖަތަކެއްވެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ ޢަމަލުގެ ޖަޒާ قِيَامَة ދުވަހުން ބަރާބަރަށް ދެއްވާހުށެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް އަނިޔާ ނުވެވޭހުށެވެ.

وَيَوْمَ يُعْرَضُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ عَلَى ٱلنَّارِ أَذْهَبْتُمْ طَيِّبَٰتِكُمْ فِى حَيَاتِكُمُ ٱلدُّنْيَا وَٱسْتَمْتَعْتُم بِهَا فَٱلْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ ٱلْهُونِ بِمَا كُنتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ فِى ٱلْأَرْضِ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ وَبِمَا كُنتُمْ تَفْسُقُونَ (٣٠) ۞ وَٱذْكُرْ أَخَا عَادٍ إِذْ أَنذَرَ قَوْمَهُۥ بِٱلْأَحْقَافِ وَقَدْ خَلَتِ ٱلنُّذُرُ مِنۢ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِۦٓ أَلَّا تَعْبُدُوٓا۟ إِلَّا ٱللَّهَ إِنِّىٓ أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ (٣١)

މުފުރަދާތު

وَيَوْمَ يُعْرَضُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އަދި ކާފަރުވިމީސްތަކުން ހުށަހަޅުއްވާދުވަސް ◎ ހަނދުމަފުޅު ކުރައްވާށެވެ!

عَلَى ٱلنَّارِ = ނަރަކައަށް ◎ أَذْهَبْتُمْ طَيِّبَاتِكُمْ = (އުފަލުހުން އުމުރުނަހަރު އަންގާނަށްވެ) ކަލޭމެން

ކަލޭމެންގެ ހަގަލު ބައި ކަލޭމެން ގެއްލުވައިލައިފީމުއެވެ. ◎ فِي حَيَاتِكُمُ ٱلدُّنْيَا = ކަލޭމެންގެ ދުނިޔޭގެ ޙަޔާތުގެ ◎

وَٱسْتَمْتَعْتُم بِهَا = އަދި ކަލޭމެން އުފުރިއްގެ މަޖާކޮށް އަރާމު ލިބިގަންނެވީމުއެވެ. ◎ فَٱلْيَوْمَ تُجْزَوْنَ =

ފަހެ މިއަދު ކަލޭމެންނަށް ޖަޒާދެވޭނެއެވެ. عَذَابَ ٱلْهُونِ = ނިކަމެތިކަމުގެ ވޭންދާ عَذَابُ ގެ ◎ بِمَا

كُنتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ = ކަލޭމެން ބޮޑާވެ ކިބުރުވެރިވަމުގެ ސަބަބުން ◎ فِي ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި ◎

بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ = އެއްވެސް حَقٌّ އެއްނެތި ◎ وَبِمَا كُنتُمْ تَفْسُقُونَ (٣٠) = އަދި ކަލޭމެން ފާސިޤުވުމުގެ

ސަބަބުންނެވެ (الله ގެ ކިޔަމަނުން ނުކުތުމުގެ ސަބަބުންނެވެ)◎ وَٱذْكُرْ = (އޭ رَسُولُ الله އެވެ!)

އަދި ކަލޭގެފާނު ކަލޭގެފާނުގެ ހަނދަން ހަނދާންކޮށްދެއްވާށެވެ!. ◎ أَخَا عَادٍ = عَاد ބައިގެ މީހުންގެ

أَخُ (هُودُ عَلَيْهِ السَّلاَم) ގެ ވާހަކަ ◎ إِذْ أَنذَرَ قَوْمَهُۥ = އެކަލޭގެފާނުން އެކަލޭގެފާނުގެ قَوم އަށް

އިންޒާރު ކުރެއްވި ހިނދު ◎ بِٱلْأَحْقَافِ = أَحْقَافُ އޮތިއްޔުން ތާގައި (އެއީ އެ قَوم ގެ މީހުން

އުޅުނުތަނެވެ.) ◎ وَقَدْ خَلَتِ ٱلنُّذُرُ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން نَذِيْرُ ނުވަތަ (رَسُولُ ބޭކަލުންނާއި)

ދިސްބާސްގައިވެއެވެ. ◎ مِن بَيْنِ يَدَيْهِ = އެކަލޭގެފާނުގެ ކުރިން وَمِنْ خَلْفِهِۦ = އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ

ފަހުންނާއި ◎ أَلَّا تَعْبُدُوٓا۟ = (އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.) ކަލޭމެން އަޅުކަން ނުކުރާށެވެ. ◎ إِلَّا ٱللَّهَ =

الله އަށްމެނުވީ ◎ إِنِّىٓ أَخَافُ عَلَيْكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް އަހުރެން ބިރުގަންނަމެވެ. ◎

عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ (٣١) = ބޮޑުވެގެންވާ ދުވަހެއްގެ އަޒާބަށް ◎

إجْمَالِي މާނަ

(٢٠) އަދި ކާފަރުވީމީސްތަކުން ނަރަކައަށް ހުށަހަޅައިލެވޭދުވަސް (ހަދުމަކުރާށެވެ.) (އެދުވަހުން އެމީހުންނަށް އެންގޭނެއެވެ) ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ދުނިޔޭގެ ހަޔާތުގެ ރަގަޅު ބައި ކަލޭމެން ގެއްލުވައިލައިފީމުއެވެ. އަދި ކަލޭމެން އެދުނިޔޭގައި މަޖާކޮށް އަރާމު ލިބިގެންފީމުއެވެ. ފަހެ މިއަދު މި ކަލޭމެންނަށް ޖަޒާދެވޭނީއެވެ. އެޖަޒާއަކީ އެއްވެސް حَقُّ އެއްނެތި ކަލޭމެން ބިމުގައި ކިބުރުވެރިކަމުގެ ސަބަބުންނާއި އަދި ކަލޭމެން ފާސިޤުވުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އެބަހީ الله ގެ ކިޔަމަނުން ނުކުތުމުގެ ސަބަބުން އިހާނާތްތެރިވެގެންވާ عَذَابُ ގެ ޖަޒާއެވެ.

(٢١) (އޭ رَسُولُ الله އެވެ.!) އަދިކަލޭގެފާނުން ކަލޭގެފާނުގެ ޤައުމުގެ މީހުންނަށް عَاد ބޭކަލިގެމީހުންގެ أخُ (هُودُ عَلَيْه السَّلاَم) ގެ ވާހަކަ ހަނދާންކޮށްދެއްވާށެވެ!. އެއީ أَحْقَافُ އޮވިއްޔުން ތާގައި އެކަލޭގެފާނުން އެކަލޭގެފާނުގެ قَوم އަށް އިންޒާރު ކުރެއްވި ހިނދުއެވެ. أَحْقَافُ އެއީ އެ قَوم ގެ މީހުން އުޅުނުތަނެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނުގެ ކުރިން ނާއި އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ފަހުންވެސް نَذِيْرُ ނުވަތަ އެބަހީ (رَسُول ބޭކަލުންނެއް) އިސްވެސް ވެފައިވެއެވެ ވަޑައިގެންފައިވެއެވެ. (އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ އެބަހީ (هُودُ عَلَيْه السَّلاَم ވިދާޅުވިއެވެ.) ކަލޭމެން الله އަށްމެނުވީ އަޅުކަން ނުކުރާށެވެ.

ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ބޮޑުވެގެންވާ ދުވަހެއްގެ عَذَاب އަތުވެދާނެކަމަށް އަހުރެން ބިރުގަންނަމެވެ.

قَالُوٓا۟ أَجِئْتَنَا لِتَأْفِكَنَا عَنْ ءَالِهَتِنَا فَأْتِنَا بِمَا تَعِدُنَآ إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿٢٢﴾ قَالَ إِنَّمَا ٱلْعِلْمُ عِندَ ٱللَّهِ وَأُبَلِّغُكُم مَّآ أُرْسِلْتُ بِهِۦ
وَلَٰكِنِّىٓ أَرَىٰكُمْ قَوْمًا تَجْهَلُونَ ﴿٢٣﴾ فَلَمَّا رَأَوْهُ عَارِضًا مُّسْتَقْبِلَ أَوْدِيَتِهِمْ قَالُوا۟ هَٰذَا عَارِضٌ مُّمْطِرُنَا ۚ بَلْ هُوَ مَا ٱسْتَعْجَلْتُم بِهِۦ ۖ
رِيحٌ فِيهَا عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٢٤﴾ تُدَمِّرُ كُلَّ شَىْءٍۭ بِأَمْرِ رَبِّهَا فَأَصْبَحُوا۟ لَا يُرَىٰٓ إِلَّا مَسَٰكِنُهُمْ ۚ كَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلْقَوْمَ ٱلْمُجْرِمِينَ ﴿٢٥﴾

މުފުރަދާ

قَالُوٓا = އެމީހުން ދަންނަވައެވެ.❁ أَجِئْتَنَا لِتَأْفِكَنَا = ކަލޭގެފާނު އަހުރެމެންގެ ގާތަށް ތިއަވަޑައިގެންނެވީ
އަހުރެމެން އަނބުރައިލުއްވުމަށްޓަކައެވެ؟ (ނުވަތަ މަގުފުރެއްދުވުމަށްޓަކައެވެ؟)❁ عَنْ ءَالِهَتِنَا = އަހުރެމެންގެ إله
ން ތަކުގެ ކިބައިން❁ فَأْتِنَا = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ގެންނަވާށެވެ.❁ بِمَا تَعِدُنَآ = ކަލޭގެފާނު އަހުރެމެންނަށް
ދިނަ وعد ކުރައްވާ އެއި (އެ عَذاب)❁ إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿٢٢﴾ = ކަލޭގެފާނަކީ ތެދުވެރިންގެ
ތެރެއިންވާ ބޭކަލަކު ކަމުގައި ވާނަމަ❁ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.❁ إِنَّمَا ٱلْعِلْمُ = އެކަމުގެ
އެނގުންވަނީ (އެ عَذاب) އަންނާނެވަގުތުގެ އެނގުންވަނީ❁ عِندَ ٱللَّهِ = الله ގެ حضرة ގައެވެ.❁
وَأُبَلِّغُكُم = އަދި މިވަނީ ކަލޭގާ ކަލޭމެންނަށް އިއްވަމި ދަނީއެވެ.❁ مَّآ أُرْسِلْتُ بِهِۦ = އެކަލާނގެއިން
ތިމަންކަލޭގެފާނު ފޮނުއްވުނު ކަންތައް❁ وَلَٰكِنِّىٓ أَرَىٰكُمْ = އަދި އެހެންނަމަވެސް އަހުރެން ކަލޭމެން ދެކެނީ❁
قَوْمًا تَجْهَلُونَ ﴿٢٣﴾ = ޖާހިލުވާ ބަޔަކު ކަމުގައެވެ.❁ فَلَمَّا رَأَوْهُ = ފަހެ އެމީހުން (އެ عَذاب)
ދުށްހިދުން❁ عَارِضًا = އެއީ ވިލާގަނޑެކެވެ. (އެމީހުންނަށް عَذاب އައީ ވިލާގަނޑެއްގެ ސިފައިގައެވެ.)❁
مُّسْتَقْبِلَ أَوْدِيَتِهِمْ = އެމީހުންގެ ވާދީތަކާއި ދިމާކޮށް ކުރިމަތިވަމުން އަންނަނިވި❁ قَالُوا۟ = އެމީހުން ބުނެއެވެ.❁
هَٰذَا عَارِضٌ مُّمْطِرُنَا = މިއީ އަހުރެމެންނަށް ވާރޭ ވެހޭނެ ވިލާގަނޑެކެވެ.❁ بَلْ هُوَ = އަދި
ކިއެއްހެއްޔެވެ؟ އެއީ ކަލޭމެން އަވަސްކޮށްދެއްވާށޭ ބުނި ކަމެވެ. އެއީ❁ مَا ٱسْتَعْجَلْتُم بِهِۦ = ކަލޭމެން އަވަސްކޮށް
ދެއްވުން އެދުނު އެއްޗެވެ.❁ رِيحٌ = އެއީ ވައެކެވެ.❁ فِيهَا عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٢٤﴾ = އޭގައި ވޭންދެނިވި
عَذاب އެކުލެވިގެންވާ❁ تُدَمِّرُ كُلَّ شَىْءٍۭ = (އެވައި) ކޮންމެއެއްޗެއް ހަލާކުކޮށް ބަރުބާދު ކޮށްލައެވެ.❁ بِأَمْرِ
رَبِّهَا = އެވައިގެ ވެރި ربّ ގެ އަމުރުފުޅުގެން❁ فَأَصْبَحُوا۟ = ފަހެ އެމީހުން ވެއްޖެއެވެ.❁ لَا يُرَىٰٓ إِلَّآ

مَسَاكِنُهُمْ ج = އެމީހުން އުޅުނު ގޯތި ގެދޮރުމެނުވީ ނުފެންނަ ބަޔަކު ކަމުގައި (އެބައި ގޯތިގެދޮރުތަކަށް ބަލައިލާފައި
އެމީހުން މަރުވެ ދިޔައީއެވެ.)۞ كَذَٰلِكَ نَجْزِى = މިމަންރަސްކަލާނގެ ޖަޒާދެއްވަނީ އެފަދައިންނެވެ.۞ ٱلْقَوْمَ
ٱلْمُجْرِمِينَ ﴿٢٥﴾ = ނުބައި ނުރަކާތްތެރިންނަށް۞

إجْمَالِي މާނަ

(٢٢) އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. ކަލޭގެފާނު އަހުރެމެންގެ ގާތަށް މިވަޑައިގެންނެވީ އަހުރެމެން އަހުރެމެންގެ إله ން ތަކުގެ ކިބައިން އަނބުރައިލެއްވުމަށްޓަކައިތޯއެވެ؟ (ނުވަތަ މަގުފުރައްދެވުމަށްޓަކައިތޯއެވެ؟) ކަލޭގެފާނަކީ ތެދުވެރިންގެ ތެރެއިންވާ ބޭކަލަކު ކަމުގައި ވަންޏާ ކަލޭގެފާނު އަހުރެމެންނަށް މިއަ وَعد ކުރައްވާ އެތި (އެ عَذاب) އަހުރެމެންގެމައްޗަށް ގެނެސްދެއްވާށެވެ.!

(٢٣) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އެކަމުގެ އިލްމުވަނީ (އެ عَذاب) އަންނަނާންވީ ވަގުތުގެ އިލްމުވަނީ ٱللَّه ގެ حَضْرَة ގައެވެ. އަދި ތިމަން ކަލޭގެފާނު އެކަލާނގެއިން ކަލޭގެފާނުގެގާތު ފޮނުއްވުނު ކަންތައް ކަލޭމެނަށް އިއްވައި ދެނީއެވެ. އަދި އެހެންއެކަމަކު އަހުރެން ކަލޭމެންނާމެދު ދެކެނީ ކަލޭމެންނަކީ ޖާހިލުވާ ބަޔަކު ކަމުގައެވެ.

(٢٤) ދެން ފަހެ އެމީހުން (އެ عذاب) ދުށުމުން އެއީ އެމީހުންގެ ވާދީތަކާއި ދިމާލަށް ކުރިމަތިލައި އަންނަ ވިލާގަނޑެކެވެ. (އެމީހުންނަށް عذاب އައީ ވިލާގަނޑެއްގެ ސިފައިގައެވެ.) އެމީހުން ބުންޏެވެ. މިއީ އަހުރެމެންނަށް ވާރޭވެހޭނެ ވިލާގަނޑެކެވެ.އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ނަމަވެސް ކަންނޭނގިފައިވަނީ އެއްޗަކަށްވުރެސް އެހެންނޫނެވެ. އަދި ހިއްލުއްވިއެވެ. އެއީ ކަލޭމެން އެކަމެއް އަވަސްކުރުމަށް އެދުނު އެއްޗެވެ. عذاب އެވެ. އެއީ އާދައި ވޭންދެނި عذاب އެކުލެވިގެންވާ ވަޔަކެވެ.

(٢٥) (އެވައި) އެބައި ހުރި ބާވަތެއްގެ ތަކެތީގެ މައްޗަށް ދުރުނުވައި އެވައިގެ ވެރި رَبُّ ގެ އަމުރުފުޅަށް ކޮންމެއެއްޗެއް ހަލާކުކޮށް ބަރުބާދު ކޮށްލައެވެ.= ފަހެ އެމީހުން އުޅުނު ގޯތި ގެދޮރުމެނުވީ ނުފެންނަ ބަޔަކު ކަމުގައި އެމީހުން ވެއްޖެއެވެ. (އެބައި ގޯތިގެދޮރުތަކަށް ބަލައިލާފައި އެމީހުން މަރުވެ ދިޔައީއެވެ.) ނުބައި ނުރަކާތްތެރިންނަށް މިމަންރަސްކަލާނގެ ޖަޒާދެއްވަނީ އެފަދައިންނެވެ. (މިވާހަކަ ބައެއްސޫރަތްތަކުގައި ވަރަށްتَفْصِيْلُ ކޮށްބަޔާންވެގެންވެއެވެ.)

وَلَقَدْ مَكَّنَّٰهُمْ فِيمَآ إِن مَّكَّنَّٰكُمْ فِيهِ وَجَعَلْنَا لَهُمْ سَمْعًا وَأَبْصَٰرًا وَأَفْـِٔدَةً فَمَآ أَغْنَىٰ عَنْهُمْ سَمْعُهُمْ وَلَآ أَبْصَٰرُهُمْ وَلَآ أَفْـِٔدَتُهُم مِّن
شَىْءٍ إِذْ كَانُوا۟ يَجْحَدُونَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ وَحَاقَ بِهِم مَّا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٢٦﴾ وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا مَا حَوْلَكُم مِّنَ ٱلْقُرَىٰ وَصَرَّفْنَا
ٱلْـَٔايَٰتِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٢٧﴾ فَلَوْلَا نَصَرَهُمُ ٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِ ٱللَّهِ قُرْبَانًا ءَالِهَةًۢ ۖ بَلْ ضَلُّوا۟ عَنْهُمْ ۚ وَذَٰلِكَ إِفْكُهُمْ وَمَا كَانُوا۟
يَفْتَرُونَ ﴿٢٨﴾

މަރްޢަދާ

وَلَقَدْ مَكَّنَّٰهُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން އެބައި عَادُ ބާވަތްގެމީހުން ހަމަޖެއްސަވައި
تَمْكِينُ ދިނީ ދެއްވީމުއެވެ.۞ فِيمَآ إِن مَّكَّنَّٰكُمْ فِيهِ = އެކަންކަމުގައި ކަލޭމެން قُرَيْش ނުނަރުވާފަ
ހަމަޖެއްސަވައި ދެއްވި ކަންކަމުގައި۞ وَجَعَلْنَا لَهُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ލެއްވީމުއެވެ.۞
سَمْعًا وَأَبْصَٰرًا وَأَفْـِٔدَةً = އިވުމާއި ފެނުމާއި އަދި ހިތް۞ فَمَآ أَغْنَىٰ عَنْهُمْ = ފަހެ އެމީހުންނަކަށް
އެއްވެސްކަމެއް ފުއްދައެއް ނުދިނެވެ.۞ سَمْعُهُمْ = އެމީހުންގެ އިވުމަކުން۞ وَلَآ أَبْصَٰرُهُمْ = އެމީހުންގެ
ފެނުމަކުންވިޔަސް۞ وَلَآ أَفْـِٔدَتُهُم = އަދި އެމީހުންގެ ހިތަކުން ވިޔަސް۞ مِّن شَىْءٍ = އެއްވެސްކަމެއް۞
إِذْ كَانُوا۟ يَجْحَدُونَ = އެމީހުން ދޮގުކުރަމުންދިޔައި ދެކޮޅު ހަދައި ހިނދުން۞ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ = الله ގެ
އާޔަތްތަށް۞ وَحَاقَ بِهِم = އަދި އެމީހުން ވަށާލައިފިއެވެ.۞ مَّا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٢٦﴾ =
އެމީހުން އެކަންކަމާއިމެދު މަލާމާތްކޮށް ފުރައްސާރަ ކުރިކަންތައް އެބައި އެމީހުންނަށް عَذَاب އަރުވައިލެއްވިއެވެ.۞
وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކު ކުރެއްވީމުއެވެ.۞ مَا حَوْلَكُم =
ކަލޭމެންގެ ވަށައިގެންވާ ރަށްތައް۞ مِّنَ ٱلْقُرَىٰ = ރަށްރަށުގެ ތެރެއިން۞ وَصَرَّفْنَا ٱلْءَايَٰتِ = އަދި
އާޔަތްތައް (ދަލީލުތައް) ތަފާތު ގޮތްގޮތަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބަދަލުކުރައްވައިފީމުއެވެ.۞ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٢٧﴾
= އެއީ އެމީހުން (ތައުބާވެ ހެޔޮމަގަށް) އެނބުރި އައުމަށްޓަކައެވެ.۞ فَلَوْلَا نَصَرَهُمُ = ފަހެ
އެމީހުންނަށް نَصر ނުދިނީ ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ.۞ ٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُوا۟ = އެމީހުން ހިފާ إِخْتِيَارُ ކުރި ބަޔަކު (އަޅުކަމަށް)۞ مِن
دُونِ ٱللَّهِ = ފިޔަވައި ٱلله ۞ قُرْبَانًا ءَالِهَةً ۚ = ގާތްކުރުވާތީ ކުރުބާން إِله ން ބަޔަކު ހިފީކަމުގައި۞
بَلْ = އަދި ކިޔަދިނުމެވެ.۞ ضَلُّوا۟ عَنْهُمْ = އެމީހުންގެ ކިބައިން އެބަޔަކު ގެއްލިހިއްޖެއެވެ.۞ وَذَٰلِكَ

إِفْكُهُمْ = އެއީ އެމީހުން ހެދި ދޮގެވެ.۞ وَمَا كَانُواْ يَفْتَرُونَ (٢٨) = އަދި އެއީ އެމީހުން
ދޮގުހަދާކަމުގައިވީތަކެއްކަމެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٢٦) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އެބައި عَادُ ބާވައިގެމީހުންނަށް އެކަންކަމުގައި
ކަލާފުން قُرَيْش ނުސަރުވެސް ހަމަޖައްސަވައި ދެއްވި ކަންކަމުގައި تَمْكِينْ ކޮށް ދެއްވީމެވެ. އަދި
ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އިވުމާއި ފެނުމާއި އަދި ހިތް ދެއްވީމެވެ. ދެން ވަނީ އެމީހުން اللهِ ގެ އާޔަތްތަކަށް
ދޮކޮޅުހަދައި ފާއިދާ ނުކުރި ހިތުން އެމީހުންނަކަށް އެމީހުންގެ އިވުމަކުން އަދި އެމީހުންގެ ފެނުމަކުންވިޔަސް އަދި
އެމީހުންގެ ހިތަކުން ވިޔަސް އެއްވެސް ފައިދާއެއް ނުދިނެވެ. އަދި އެމީހުން އެކަންކަމާއިގެން މަލާމާތްކުރި
ފުރައްސާރަ ކުރިކަންތަކެއް އެމީހުން ވަށާލައިފިއެވެ. ފަހެ އެމީހުންނަށް عذاب އައިސް އެމީހުން ހަލާކުވެދިޔައީއެވެ.

(٢٧) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ވަށައިގެންވާ ރަށްރަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކު
ކުރެއްވީމެވެ. އަދި އާޔަތްތައް އެބައި (ދަލީލުތައް) ތަކުރާރު ކުރައްވައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކިގޮތްގޮތަށް
ބަޔާންކުރެއްވީމެވެ. އެއީ އެމީހުން (ކާފަރުކަން ދޫކޮށް ހެޔޮމަގަށް) އެނބުރި އައުމަށެވެ.

(٢٨) الله އާއި ގާތްކުރުވާ ކުރުބާނު إله ން ތަކެއްކަމުގައި الله ފިޔަވައި އެމީހުން ހިފާ إخْتِيَارُ ކުރި
ތަކެތި (އެބުދުތައް) އެމީހުންނަށް نصر ދިންނަމައެވެ. އަދި ހެއްޓުމުހުރެވެ، އެމީހުންގެ ހިތައިން އެތަކެތި
ގެއްލިއްޖެއެވެ. ފަހެ ޝިރުކުކޮށްދުވަރުން އެމީހުންނަށް އެތަކެތި ގެއްލުނީއެވެ. އެއީ އެމީހުން ހެދި ދޮގެވެ. އަދި އެއީ
އެމީހުން ދޮގުހަދާކަމުގައިވީތަކެއްކަމެވެ.

وَإِذْ صَرَفْنَآ إِلَيْكَ نَفَرًا مِّنَ ٱلْجِنِّ يَسْتَمِعُونَ ٱلْقُرْءَانَ فَلَمَّا حَضَرُوهُ قَالُوٓاْ أَنصِتُوا ۖ فَلَمَّا قُضِىَ وَلَّوْاْ إِلَىٰ قَوْمِهِم مُّنذِرِينَ ﴿٢٩﴾ قَالُواْ يَٰقَوْمَنَآ إِنَّا سَمِعْنَا كِتَٰبًا أُنزِلَ مِنۢ بَعْدِ مُوسَىٰ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ يَهْدِىٓ إِلَى ٱلْحَقِّ وَإِلَىٰ طَرِيقٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٣٠﴾ يَٰقَوْمَنَآ أَجِيبُواْ دَاعِىَ ٱللَّهِ وَءَامِنُواْ بِهِۦ يَغْفِرْ لَكُم مِّن ذُنُوبِكُمْ وَيُجِرْكُم مِّنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٣١﴾ وَمَن لَّا يُجِبْ دَاعِىَ ٱللَّهِ فَلَيْسَ بِمُعْجِزٍ فِى ٱلْأَرْضِ وَلَيْسَ لَهُۥ مِن دُونِهِۦٓ أَوْلِيَآءُ ۚ أُوْلَٰٓئِكَ فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٣٢﴾

ތަރުޖަމާ

وَإِذْ صَرَفْنَآ إِلَيْكَ = އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނާއި ދިމާޔަށް އަނބުރުއްވައި ފޮނުއްވީމެވެ.❁ نَفَرًا مِّنَ ٱلْجِنِّ = ޖިންނީންގެ ބަޔަކު ❁ يَسْتَمِعُونَ ٱلْقُرْءَانَ = އެބައިމީހުން قُرْآن އަޑުއަހަ ހެދުމަށް❁ فَلَمَّا حَضَرُوهُ = ދެންފަހެ އެބައިމީހުން އެކަލޭގެފާނުންގެ އަރިހަށް ހާޒިރުވުނުހިނދުން❁ قَالُوٓاْ أَنصِتُوا = (އެބައިމީހުން އެބައިމީހުންނަށް) ބުނެދެވެ. ކަލޭމެންނާވެ. ހަނުހިމޭނުން އަޑުއަހާށެވެ.❁ فَلَمَّا قُضِيَ = ދެންފަހެ އެކަލޭގެފާނުން ކިޔަވާ ވިދާޅުވުން ނިމުނުހިނދުން❁ وَلَّوْا إِلَىٰ قَوْمِهِمْ = އެބައިމީހުން އެބައިމީހުންގެ قَوْمُ އަށް އެނބުރި ހިނގައްޖެއެވެ.❁ مُّنذِرِينَ ﴿٢٩﴾ = (قَوْمُ ގެމީހުންނަށް) އިންޒާރު ކުރާބަޔަކު❁ قَالُوا = އެބައިމީހުން ބުނެއެވެ.❁ يَٰقَوْمَنَآ = އޭ އަހުރެމެންގެ قَوْمُ ގެމީހުންނޭވެ.❁ إِنَّا سَمِعْنَا كِتَٰبًا = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ފޮތެއްގެވާހަކަ އަހައިފީމުއެވެ.❁ أُنزِلَ مِنۢ بَعْدِ مُوسَىٰ = مُوسى عَليه السلاَم އަށްފަހު ބާވާލެއްވުނު❁ مُصَدِّقًا = ތެދުކަމަށްހެކިވާ❁ لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ = އެފޮތުގެ ކުރީގެފޮތް❁ يَهْدِىٓ إِلَى ٱلْحَقِّ = އެފޮތް މަގުދައްކަނީ ހަމަ ސީދާ حَقُّ އަށެވެ.❁ وَإِلَىٰ طَرِيقٍ مُّسْتَقِيمٍ = އަދި ސީދާ ތެދުމަގަށެވެ.❁ يَٰقَوْمَنَآ = އޭއަހުރެމެންގެ قَوْمُ ގެމީހުންނޭވެ.❁ أَجِيبُوا دَاعِيَ ٱللَّهِ = ކަލޭމެން الله ގެ ގޮވާލައްވާ ކަލޭގެފާނަށް އިޖާބަ ދޭށެވެ.❁ وَءَامِنُوا بِهِۦ = އަދި އެކަލޭގެފާނަށް އީމާން ވާށެވެ.❁ يَغْفِرْ لَكُم = އެކަލާނގެ ކަލޭމެނަށް ފުއްސަވާނެއެވެ.❁ مِّن ذُنُوبِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ފާފައިގެތެރެއިން❁ وَيُجِرْكُم = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ސަލާމަތްކުރައްވާނެއެވެ.❁ مِّنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٣١﴾ = ވޭންދެނިވި عَذاب ން.❁ وَمَن لَّا يُجِبْ = އަދި އިޖާބަނުދިނުމާ (ދަންނައެވެ.)❁ دَاعِيَ ٱللَّهِ = الله ގެ ގޮވާލައްވާ ކަލޭގެފާނަށް❁ فَلَيْسَ بِمُعْجِزٍ = ފަހެ ނުކުޅެދުއްވައިލެވޭން މީހަކު ކަމުގައި އެހެންނުވެއެވެ.❁ فِي ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި وَلَيْسَ لَهُۥ = އަދި އޭނާ

އަކަށްނުވެއެވެ.۞ مِن دُونِهِۦٓ أَوْلِيَآءُ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެން އެއްވެސް ސަހަރަކޮށްދެރިޔަކު۞ أُولَٰٓئِكَ = އެބައިމީހުން އޮވަނީ۞ فِي ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٣٢﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ މަގުފުރެދުމެއްގައެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٢٩) އަދި ތިމަން ރަސޫލާގެ ކަލޭގެފާނާއި ދިމާލަށް ޖިންނީންގެ ބައިގަޑެއް އަނބުރުއްވައި ދެއްވީމެވެ. ފޯނުއްވީމެވެ. އެއީ އެބައިމީހުން قُرْآن އަޑުއެހުމަށެވެ. ދެންފަހެ އެމީހުން އެކަލޭގެފާނުގެ ޙަޟްރަތަށް ހާޒިރުވުނުހިނދުން (އެމީހުން އެމީހުންނަށް) އެމީހުން ބުންޏެވެ. ކަލޭމެން ހިމޭނުވާށެވެ. ހަނުހިމޭނުން އަޑުއަހާށެވެ. (ދެން އެމީހުން އެކަލޭގެފާނު ކިޔަވައިދެއްވުމުގެ އަޑުއަހާ ތިބެއްޖެއެވެ.) ދެން ފަހެ އެކަލޭގެފާނު ކިޔަވައިދެއްވުން ނިމުނުހިނދުން (قَوْمُ ގެމީހުންނަށް) އިންޒާރުދެމު ކުރިޔަށްގޮސް އެމީހުން އެމީހުންގެ قَوْمُ އަށް އެނބުރި ހިނގައްޖެއެވެ.

(٣٠) އެމީހުން ބުންޏެވެ. އޭ އަހުރެމެންގެ قَوْمُ ގެމީހުންނޭވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ފޮތެއްގެވާހަކަ އަހައިފީމެވެ. އެފޮތަކީ مُوسى عَليه السلآم ގެ ފަހުން ބާވައިލެއްވި ފޮތެކެވެ. އެފޮތަކީ ކުރީގެ ފޮތްތައް ތެދުކޮށްދޭ ބާވައިލެއްވި ފޮތެކެވެ. އެފޮތް މަގުދައްކައިދެނީ حَقُّ އަށާއި ސީދާ ތެދުމަގަށެވެ.

(٣١) އޭ އަހުރެމެންގެ قَوْمُ ގެމީހުންނޭވެ. الله ގެ ދަޢުވަތަށް އިޖާބަދީ ކަލޭމެން ޖަވާބުދީ އެކަލާނގެއަށް އީމާންވާށެވެ. އޭނާ ކަލޭމެންގެ ފާފަތަކުން ފުއްސަވާނެއެވެ. އަދި ވޭންދެނިވި عَذَاب ން އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ސަލާމަތްކުރައްވާނެއެވެ.

(٣٢) އަދި الله ގެ ދަޢުވަތު އަޑުއައިސްވާ ކަލޭގެފާނަށް އިޖާބަނުދެއްވި (ދަންނަވައެވެ.) ފަހެ ބިމުގައި ނުކުޅެދިއައިލެވޭން ޢާޖިޒުކުރެވޭ މީހެއްނޫނެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެން އެއްވެސް ސަހަރަކޮށްދެރިޔަކު އޭނާއަކަށްނުވެއެވެ. އެބައިމީހުން އޮވަނީ ބަޔާންވެގެންވާ މަގުފުރެދުމެއްގައެވެ.

أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَمْ يَعْيَ بِخَلْقِهِنَّ بِقَادِرٍ عَلَىٰ أَن يُحْيِيَ الْمَوْتَىٰ ۚ بَلَىٰ إِنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٣٣﴾ وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذِينَ كَفَرُوا عَلَى النَّارِ أَلَيْسَ هَٰذَا بِالْحَقِّ ۖ قَالُوا بَلَىٰ وَرَبِّنَا ۚ قَالَ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿٣٤﴾ فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أُولُو الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ وَلَا تَسْتَعْجِل لَّهُمْ ۚ كَأَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَ مَا يُوعَدُونَ لَمْ يَلْبَثُوا إِلَّا سَاعَةً مِّن نَّهَارٍ ۚ بَلَاغٌ ۚ فَهَلْ يُهْلَكُ إِلَّا الْقَوْمُ الْفَاسِقُونَ ﴿٣٥﴾

ތަރުޖަމާ

أَوَلَمْ يَرَوْا = އެމީހުންނަށް ނުދެކުނީތޯވެއެވެ. (ނުފެނުނީތޯވެއެވެ.)❁ أَنَّ اللَّهَ الَّذِي = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ކަން❁ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ = އުޑުތަކާއި ބިންހެއްދެވި❁ وَلَمْ يَعْيَ بِخَلْقِهِنَّ = އަދި އެތަކެތި ހެއްދެވުމުގައި އެކަލާނގެއަށް އެއްވެސް ނުކުޅެދުންތެރިކަމެއްނުވެއެވެ. ވަރުބަލިވުނުވެސްނުވެއެވެ.❁ بِقَادِرٍ = އެކަލާނގެ ކުޅެދުންވަންތަވެވޮޑިގެން ވެއެވެ.❁ عَلَىٰ أَن يُحْيِيَ الْمَوْتَىٰ = މަރުވެފައިވާމީހުން ދިރުއްވުމުގެމައްޗަށް❁ بَلَىٰ = އާދެ އެހެންނެވެ.؟❁ إِنَّهُ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ❁ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ = ކޮންމެކަމެއްގެމައްޗަށް❁ قَدِيرٌ ﴿٣٣﴾ = ކުޅެދުންވަންތަވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.❁ وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذِينَ كَفَرُوا = އަދި ކާފިރުވި މީސްތަކުން ހުށަހެޅިވޭ ދުވަހު (ހުށަހަޅުއްވާ ދުވަހުއެވެ.)❁ عَلَى النَّارِ = ނަރަކައަށް❁ أَلَيْسَ هَٰذَا بِالْحَقِّ = (އެމީހުންނަށް އަންގަވާނެއެވެ.) މިއީ ހަމަ حَقُّ ކަމުގައި ނުވޭތޯއެވެ.؟❁ قَالُوا بَلَىٰ وَرَبِّنَا = އާދެހެން ދަންނަވާނެއެވެ. އާދެއެވެ. އަޅަމެންގެ رَبُّ ގަސަމާ! ހަމަ حَقُّ އެވެ.❁ قَالَ = އެކަލާނގެ وَحِي ކުރައްވާނެއެވެ.❁ فَذُوقُوا الْعَذَابَ = ފަހެ ކަލޭމެން عَذَابُ ގެ ރަހަބަލައިގަންނާށެވެ.❁ بِمَا كُنتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿٣٤﴾ = ކަލޭމެން ކާފިރުވީކަމުގެ ސަބަބުން❁ فَاصْبِرْ = (އޭ رَسُولُ الله އެވެ) ކެތްތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ.❁ كَمَا صَبَرَ = ކެތްތެރިވެވަޑައިގެންނެވި ފަދައިން❁ أُولُو الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ = ރަސޫލުންގެތެރެއިން ހިތްވަރުގަދަ عَزْمُ ވަންތަ ބޭކަލުން ކެތްތެރިވެވަޑައިގެންނެވި ފަދައިން❁ وَلَا تَسْتَعْجِل لَّهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް އަވަސްކުރެއްވުމަށް ނުދެންނެވާށެވެ.❁ كَأَنَّهُمْ = އެމީހުން ކަންނޭނގެ ގެއްލުނީވެ؟❁ يَوْمَ يَرَوْنَ مَا يُوعَدُونَ = އެމީހުންނަށް وَعْدُ ވެވުނު ކަމެއް (އެ عَذَابُ އެމީހުން ދެކޭދުވަހު)❁ لَمْ يَلْبَثُوا = އެމީހުން (ދުނިޔޭގައި) ދެމިނުހުރިހެންނެވެ.❁ إِلَّا سَاعَةً مِّن نَّهَارٍ = ދުވާލެއްގެ ހިސާބުވާވަރަކަށް

ގެންނެވި♦ بَلَٰغٌ = މިއީ އިއްވައިދިނުމެވެ.♦ فَهَلْ يُهْلَكُ = ފަހެ ހަލާކުވާނީ ކާކުތޯ؟ (ނުވަތަ ހަލާކު
ކުރައްވާނީ.)♦ إِلَّا ٱلْقَوْمُ ٱلْفَٰسِقُونَ ﴿٣٥﴾ = ފާސިޤު ބައިމީހުންނެވެ.♦

إِجْمَالِي މާނަ

(٣٣) ހަމަކަށަވަރުން އުޑުތަކާއި ބިންހެއްދެވީ الله تَعَالَى ކަން އެމީހުންނަށް ނޭނގެނީތޯއެވެ. އަދި އެތަކެތި ހެއްދެވުމުގައި އެއްވެސް ނުކުޅެދުންތެރިކަމެއްއަދި ނުވަތަ ވަރުބަލިވުމެއް ވެސް އެކަލާނގަށް ނުވެއެވެ. މިހެން މިކަން ކަން ހުރިއިރު މަރުވެފައިވާތަކެތި ދިރުއްވުމުގެމައްޗަށް ވެސް އެކަލާނގެ ކުޅަދުންވަންތަވެވޮޑިގެންވެއެވެ. އާދޭހެއްޔެވެ.؟ އެކަލާނގެއީ ކޮންމެކަމެއްގެމައްޗަށް ކުޅަދުންވަންތަވެވޮޑިގެންވާކަލާނގެއެވެ.

(٣٤) އަދި ކާފިރުވީ މީސްތަކުން ނަރަކަޔަށް ހުށަހެޅޭދުވަހު (ހަނދުމަކުރާށެވެ ކަލޭގެފާނުވެ.!) (އެމީހުންނަށް އެންގޭނެއެވެ.) މިއީ ހަމަ حَقُّ ކަމެއް ނޫންހެއްޔެވެ؟ އެމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ. އާދޭހެވެ. އަހަރެމެންގެ رَبُّ ގަސަމި ދަންނަވަމެވެ. މިއީ ހަމަ حَقُّ އެވެ. އެކަލާނގެ وَحِي ކުރައްވާފައިވެއެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން ކާފިރުވިކަމުގެ ސަބަބުން އެހެންވެ ކަލޭމެން عَذَابُ ގެ ރަހަ ބަލައިގަންނާށެވެ.

(٣٥) (އޭ رَسُولُ الله އެވެ!) ރަސޫލުބޭކަލުންގެ ތެރެއިން ހިތްވަރުގަދަ عَزْمُ ވަރުގަދަބޭކަލުން ކެތްތެރިވެވަޑައިގެންނެވި ފަދައިން ކަލޭގެފާނު ކެތްތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް އަވަސްވެވަޑައި ނުގަންނަވާށެވެ. (އެބަހީ އެކާފިރުންނަށް ޢަޒާބު އައުމަށް އަވަސްވެވަޑައި ނުގަންނަވާށެވެ!.)

އެމީހުންނަށް وَعْدُ ވެވުނު ކަންތައް (އެ عَذَابُ) އެމީހުން ދުށް ދުވަހު އެމީހުން ކޮންފަދަ ހާލެއްތޯ؟ އެމީހުން ނަން ހިފާނުދާނެ ހިނދުކޮޅެއްގެ އިރުކޮޅެއް (ދުނިޔޭގައި) ހުސްވެސް ދިރިހުރީކަމުގައެވެ. ދެންފަހެ އިސްލާމަ މިވާކަމަކީ އިއްވައިދިނުމެވެ. މީސްތަކުންނަށް وَعْظُ نَصِيْحَة އިއްވައިދިނުމެވެ. ފަހެ ފާސިޤު ބައިމީހުންނެވެ. (الله ގެ އަމުރަށް ނުކިޔަމަންތެރިވާ ބައިމީހުންނޫނީ) ހަލާކުވާނީ ކާކުތޯ؟ އެބަހީ الله ގެ އަމުރަށް ނުކިޔަމަން ބައިމީހުންނޫނީ ހަލާކު ނުވާނެއެވެ.